

opstel over dezelfde regio 'Boerenbruiloften en scholtenbals. Opmerkingen over gelijkheid en ongelijkheid in Achterhoekse rites', 230-252.

A.H.Huussen jr.

MIDDELEEUWEN

J. Kuys, e.a., ed., *De Tielse kroniek. Een geschiedenis van de Lage Landen van de volksverhuizingen tot het midden van de vijftiende eeuw, met een vervolg over de jaren 1552-1566* (Amsterdam: Verloren, 1983, lxxi+ 199 blz., f56,—, ISBN 90 6550 004 9).

De stad Tiel neemt in de middeleeuwse geschiedschrijving een bijzondere plaats in. De beschrijving van de Tielse kooplieden door Alpertus van Metz is één van de meest geciteerde passages uit zijn werk geworden, en wanneer wij gissen over de verblijfplaats van deze schrijver, dan heeft Tiel de beste kansen. In dezelfde tijd beschrijft een Tielse geestelijke enkele wonderbaarlijke genezingen, die in de Walburgskerk aldaar hebben plaatsgevonden. Met Van Rij' zou men zelfs kunnen denken dat Alpertus en deze geestelijke één en dezelfde persoon zijn. Vier eeuwen later zijn de 'Annales Tielenses' op schrift gesteld - losse berichten, waaronder nogal wat over Tiel en omgeving. Uit dezelfde tijd dateert het 'Chronicon Tielense'. Een gedeelte van dit laatstgenoemde werk is thans uit het Latijn vertaald en, voorzien van een uitvoerige inleiding, uitgegeven. Met 'Chronicon Tielense' wordt een in het Tielse gemeentearchief bewaard handschrift aangeduid, dat een wereldkroniek, een relaas over Tielse wederwaardigheden over de jaren 1552-1566 door de pastoor van de Sint-Maartenskerk in Tiel, Peter van Teeffelen, en een topografische beschrijving van het Heilig Land (een bewerking van de 'Descriptio' van Burchardus de Monte Sion), door de schrijver van de wereldkroniek, bevat.

Zoals J.D. van Leeuwen met de Latijnse tekst in 1789 deed, beperken de uitgevers zich tot de weergave van het zesde boek van de wereldkroniek: de geschiedenis van de Lage Landen (zo luidt de titel letterlijk; in de praktijk is dat Utrecht, Holland en Gelre) en het zestiende-eeuwse vervolg. In dat laatste gedeelte treffen de - ook uit andere plaatsen bekende - grote kerkelijke bouwactiviteiten en luxueuze stoffering van het kerkinterieur in het midden van de zestiende eeuw, mogelijk gemaakt door giften van rijke lieden, die geen last lijken te hebben, dan wel profiteren van de eveneens gememoreerde hoge graanprijzen.

In de inleiding rekenen de auteurs definitief af met de tot nu toe gedane suggesties over de naam van de schrijver van de wereldkroniek. Het blijft bij een anoniem, een ontwikkelde leek, in zijn naaste omgeving bekend staand als iemand die veelvuldig de pen hanteert, woonachtig in Tiel en later in het nabijgelegen Uzendoorn. Zoals zovelen van zijn tijdgenoten is hij geïnteresseerd in wonderverhalen, kosmologische verschijnselen, maar ook - en dat is wat uitzonderlijker - in de wereld van de geleerden en in de verschillende kloosterorden, waarvan hij een systematisch overzicht geeft. Dat laatste heeft hij gemeen met de schrijver van de 'Annales Tielenses'. In zijn naaste omgeving gaat zijn belangstelling ook uit naar de dijkdoorbraken en dijkherstel.

Het laatste gedeelte van het zesde boek schrijft de anoniem op grond van eigen waarne-

1. In: *Ad Fontes. Opstellen aangeboden aan prof. dr. C. van de Kieft* (Amsterdam, 1984) 83-94.

RECENSIES

ming of van horen zeggen. De lange periode daarvoor wordt behandeld aan de hand van geschriften van anderen. Het zijn dan deze bronnen die het wereldbeeld van de Tielse anonymus bepalen. Zij bestrijken uiteraard een veel ruimer gebied dan Tiel en omgeving. Het is duidelijk dat de 'Chronographia' (zonder de ons bekende continuaties) van Johannes de Beke en de Nederlandse vertaling daarvan, gebruikt zijn; om het 'Chronicon Tielense' een uittreksel van Beke te noemen, zoals Bruch doet², gaat mij te ver.

De schrijver moet ook andere bronnen tot zijn beschikking hebben gehad, juist voor de humaniora. Vooralnog is onbekend welke bronnen dit waren. In ieder geval moet de auteur een wel voorziene bibliotheek tot zijn beschikking hebben gehad. De uitgevers zoeken daarvoor in de richting van de Utrechtse kapittels en meer speciaal het kapittel van Oudmunster. Een relatie met Utrecht is zeker niet ondenkbaar, gelet ook op de constatering in de inleiding dat het lijkt alsof de schrijver slachtoffer is geworden van het Utrechtse Schisma. Voor het verdere onderzoek zou ik toch ook willen wijzen op het kapittel van Sint-Marie. Daar werd de bekende kroniek van Martinus Polonus, die ook ten grondslag heeft gelegen aan de boeken IV en V van de Tielse wereldkroniek, gekopieerd en vervolgd, onder anderen door Gerard Suggesterode, wiens andere werk, van het type annalen, zeer sterk aanleunt tegen de 'Annales Tielenses', misschien zelfs de oorspronkelijke versie daarvan is. Overigens zal de schrijver natuurlijk ook gebruik hebben kunnen maken van de bibliotheken van kloosters in de omgeving van Tiel, zoals die van Mariënweerd. Zoals de uitgevers in hun leiding verzuchten, ligt hier een prachtig terrein van onderzoek braak. Met de vertaling en de inleiding is een eerste belangrijke stap gezet.

Bij het verdere onderzoek zullen ook de andere boeken van de wereldkroniek betrokken moeten worden. Het is te hopen dat deze opgenomen zullen worden in de in een noot van de hier besproken uitgave aangekondigde editie van de Latijnse tekst.

M. Carasso-Kok

2. Johannes de Beke, *Croniken van den Stichte van Utrecht ende van Hollant*, H. Bruch, ed. ('s-Gravenhage, 1982) xxxviii, noot 54.

C. Dekker, *Het Kromme Rijngebied in de Middeleeuwen. Een institutioneel-geografische studie* (Stichtse historische reeks IX; Zutphen: De Walburg Pers, 1983, 672 blz., f79,—, ISBN 90 6011 228 8).

Twaalf jaar na zijn monumentaal werk over de historische geografie en de instellingen van Zuid-Beveland in de middeleeuwen, heeft C. Dekker een even monumentale studie van bijna zevenhonderd bladzijden gewijd aan het gebied waar hij zich definitief heeft gevestigd, het Kromme Rijngebied, tussen Utrecht en de Lek. Het is in dezelfde zin opgevat als zijn voorganger, al noemt de auteur het nu een institutioneel-geografische studie, misschien om aan te duiden dat het niet als een volledige historisch-geografische monografie over een bepaalde landstreek mag worden opgevat, hetgeen zijn werk over Zuid-Beveland wel was. De nadruk ligt inderdaad op de plattelandsinstellingen van het gebied, de kerkelijke, de rechterlijke en de waterstaatkundige, met bijzondere aandacht voor hun geografische dimensie, hun 'territoriaal' aspect en de verklaring ervan, met name van hun grenzen. Voor de kennis en verklaring van de geografische uitbreiding van deze instellingen is de bewonings- en ontginningsgeschiedenis van bijzonder belang. Zij vormen dan ook het voorwerp van de eerste twee, overwegend historisch-geografische hoofdstukken, respec-